

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΗ 16 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.α.

1. Η πολεμική τέχνη είναι μέρος της πολιτικής. **Σωστό**
«-πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικὴ»

2. Κατά τον Πρωταγόρα, ο Δίας ανησύχησε για τον πιθανό αφανισμό του ανθρώπινου γένους. **Σωστό**

“Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν

3. Οι τέχνες έχουν διαμοιραστεί σε όλους. **Λάθος**»

«Πότερον ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἱατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί»

β. 1. Η αντωνυμία αὐτῶν αναφέρεται στα θηρία από τα οποία οι άνθρωποι στη φάση του Επιμηθέα ήταν κατώτεροι και πιο αδύναμοι και κινδύνευαν από αυτά καθώς δεν μπορούσαν να τα αντιμετωπίσουν. Έτσι, λοιπόν, προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτούς τους κινδύνους, αναγκάζονται να συγκεντρωθούν και να συγκροτήσουν τις πρώτες μορφές κοινωνίας.

2. Το επίρρημα οὕτω αναφέρεται στον καταμερισμό των τεχνικών γνώσεων που έχει ήδη συντελεστεί. «Πότερον ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται,» και αποτυπώνει τη απορία του Ερμή για τον τρόπο που θα μοιραζόταν η αιδώς και η δίκη στους ανθρώπους.

B1.

Συστατικό της πολιτικής τέχνης, δηλαδή της τέχνης για την οργάνωση της πολιτείας και την αποτροπή της αλληλοεξόντωσης των ανθρώπων. Συμπεριλαμβάνει και την πολεμική τέχνη, γιατί μόνο σε πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες που προϋποθέτουν οργάνωση και συγκεκριμένη τακτική μπορεί να αναπτυχθεί.

Η έκφραση δὲν συνεπάγεται ότι ο Πρωταγόρας είναι υπέρ του πολέμου. Αντίθετα ο Δ. Γουδής υποστηρίζει ότι ο πόλεμος, παρά τα μεγάλα κακά τα οποία προξενεί, δίκαια θεωρείται από τον Πρωταγόρα στοιχείο της πολιτικής, γιατί αναπτύσσει τις ευγενέστερες ορμές του ανθρώπου, την άμυνα υπέρ του δικαίου και της ελευθερίας, υπέρ βωμών και εστιών, αφυπνίζει τα έθνη από την ηθική νάρκη μακροχρόνιας ειρήνης, μεταδίδει τον υψηλότερο πολιτισμό των πολιτισμένων λαών σε βαρβάρους κτλ.

Η πολιτική αρετή συνδέεται άρρηκτα με την αιδώ και τη δίκη. Έτσι προέρχεται από το συναίσθημα της ντροπής του κοινωνικού ανθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στον ηθικό κώδικα και από το συναίσθημα της δικαιοσύνης.

Αυτά τα δύο συναισθήματα κρίνονται απαραίτητα για κάθε πολίτη και συνιστούν μέρος της πολιτικής αρετής. Κρατούν δεμένους ψυχικά τους ανθρώπους, ώστε να μη συγκρούονται και έτσι αποφεύγεται και προλαμβάνεται η αδικία με αποτέλεσμα να διασφαλίζεται η συνοχή του συνόλου, να διατηρείται η ισορροπία και να επικρατεί ευταξία στην οργανωμένη κοινωνία. Αποτελούν τη βάση της κοινωνικής συμβίωσης και την προϋπόθεση ανάπτυξης του πολιτισμού.

Η αιδώς που συνδυάζει το συναίσθημα της ντροπής και του σεβασμού καλλιεργεί την ηθική και κοινωνική συνείδηση, τη σωφροσύνη, τον αυτοσεβασμό. Η δίκη εξασφαλίζει τη τήρηση των κανόνων δικαίου, περιορίζοντας τον ατομικισμό, κατοχυρώνοντας το δίκαιο.

Διασφαλίζεται η κοινωνική αρμονία, καθώς εξασφαλίζεται η τάξη στη πόλη και δημιουργούνται δεσμοί φιλίας. Περιορίζονται οι βίαιες πράξεις, καθώς οι ενστικτώδεις τάσεις χαλιναγωγούνται και αποτρέπονται οι αυθαιρεσίες. Επιτυγχάνεται η συνειδητή υπακοή στους νόμους, θεμελιώνεται ο ομαλός πολιτικός βίος κατοχυρώνεται το δημοκρατικό πολίτευμα. Η δικαιοσύνη και το αίσθημα του σεβασμού μπορούν να καρποφορήσουν μόνο μέσα σε μια δημοκρατική κοινωνία. Γίνεται φανερό πως ότι συνθέτει και στηρίζει τον πολιτισμό στηρίζεται στα δύο αυτά θεϊκά δώρα. Γι' αυτό και για να επισημανθεί η σημασία τους, ο μύθος καταλήγει στη παρομοίωση της νόσου της πόλεως και στην αναγκαιότητα εξόντωσης όσων δεν έχουν ηθική συστολή και αίσθημα δικαίου.

Τέλος τα συστατικά στοιχεία της πολιτικής αρετής αντικαθίστανται από τη δικαιοσύνη - σωφροσύνη, προσδίδοντας την έννοια της ηθικής συνείδησης και του προηγμένου πολιτισμού και καθιστώντας απολύτως αναγκαία τη καθολικότητά της για τη συγκρότηση και ανάπτυξη κοινωνιών.

Η πολιτική τέχνη ή αρετή αναφέρεται ως γνώρισμα όλων των δημοκρατικών πολιτών, αφού ο Δίας μοίρασε σε όλους την αιδώ και τη δίκη. Δεν γίνεται άμεσα διάκριση, αλλά ο Πρωταγόρας φαίνεται (και από τη συνέχεια της «ρήσης») να δέχεται ότι το δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας είναι αυτό που ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες μιας πολιτιστικά προηγμένης κοινωνίας. Η αιδώς και η δίκη αναπτύσσονται μόνο μέσα στην κοινωνική ζωή και σε μια δημοκρατική κοινωνία βρίσκουν την πλήρη έκφρασή τους. Υπάρχει η φυσική καταβολή και η ισομοιρία (ισοκατανομή) της πολιτικής η οποία όμως θα χρειαστεί το κατάλληλο έδαφος της δημοκρατικής κοινωνίας για να αναπτυχθεί

B2.

Η εντολή του Δία για την επιβολή της θανατικής ποινής παρουσιάζεται με τις ακόλουθες γλωσσικές επιλογές:

«Ἐπὶ πάντας»· ο εμπρόθετος για να δηλωθεί η καθολικότητα της πολιτικής αρετής

οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχουσιν· ο υποθετικός λόγος για να δηλωθεί η προϋπόθεση για την ύπαρξη των πόλεων

καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ· η προστακτική «θές» για να αποτυπωθεί η αυστηρότητα της επιταγής

ώς νόσον πόλεως: η παρομοίωση για να δοθεί έμφαση στην αυστηρότητα του νόμου

Επισείεται η θανατική ποινή σ' εκείνον που δεν είναι σε θέση να έχει μερίδιο στην αιδώ και τη δίκη και που δεν μπορεί να ενταχτεί στο κοινωνικό σύστημα. Υπογραμμίζεται η αυστηρότητα του νόμου, καθώς τονίζεται ότι θα επιβάλλεται από τον ίδιο το Δία και με τη παρομοίωση της νόσου δίνεται έμφαση.

Επειδή οι δύο αυτές αρετές δεν αποτελούσαν μέρος της αρχικής φύσης των ανθρώπων ο Δίας δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τη καθολικότητα τους, γι' αυτό και η τιμωρία θεωρείται αναγκαία. Όσοι δεν έχουν συνείδηση των αξιών της αιδούς και της δίκης αποτελούν νοσηρά στοιχεία της πόλης που έχει δικαίωμα να τους τιμωρήσει, αφού πρώτα θα έχει χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα για να τους αλλάξει. Σήμερα θα θεωρούσαμε τη θανάτωση σκληρό και απάνθρωπο μέτρο.

Είναι λοιπόν απόλυτη η θέση του Δία και με αυτή τη σκληρή εντολή τελειώνει ο μύθος.

Αν αφαιρεθεί το περίβλημα του μύθου το νόημα είναι πως ο νόμος αυτός ήταν έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και της ανάγκης. Σύμφωνα λοιπόν με τη θέση του σοφιστή η πολιτική αρετή δεν ήταν έμφυτη, όμως η ανθρώπινη φύση έχει μέσα της τις καταβολές για να εξελιχθεί ηθικά (αισιοδοξία-χαρακτηριστικό του Διαφωτισμού). Υπάρχουν «δυνάμεις» στον άνθρωπο, αποτελούν πρότυπα στα οποία μπορεί κανείς να φτάσει με τον αγώνα και τη λογική. Η αιδώς και η δίκη συναποτελούν την απαραίτητη ηθική υποδομή για την απόκτηση της πολιτικής τέχνης. Σ' αυτό ακριβώς είναι αναγκαία η διδασκαλία

B3.

1. Στην καταδίκη του Σωκράτη συνέβαλε και η υποψία ότι ο φιλόσοφος διαπνεόταν από δημοκρατικά φρονημάτα. **Σωστό**
2. Η αρχαία ελληνική θρησκεία διέθετε ιερατείο με αποστολή τη μεσολάβηση μεταξύ θεών και ανθρώπων. **Λάθος**
3. Στο πρώτο του ταξίδι στη Σικελία ο Πλάτων ήρθε σε επαφή με τη φιλοσοφία των Πυθαγορείων. **Σωστό**
4. Η 7η Επιστολή δίνει πληροφορίες για τη ζωή του Πλάτωνα. **Σωστό**
5. Ο Ησίοδος δίνει μια εξαιρετικά αισιόδοξη εικόνα για την εξέλιξη της ανθρωπότητας. **Λάθος**

B4.α.

Σποράδην:	σπαρτά
Σκεδανγύμενοι:	διασκέδαση
ἀπώλλυντο:	πανωλεθρία
ϊκανός:	άφιξη
μετεχόντων:	σχολικός
θές:	παρακαταθήκη

B4.β

Τα τελευταία χρόνια οι πολίτες κατηγορούν τους πολιτικούς για ηθική διαφθορά.

Το σύγχρονο σχολείο οφείλει να καλλιεργήσει τη δημιουργική σκέψη των μαθητών.

B5. Σύμφωνα με το μύθο του Πρωταγόρα ο λόγος που οδήγησε τους ανθρώπους στη κοινωνική συμβίωση ήταν η ανάγκη προστασίας από τα θηρία. Έτσι συναθροίζονται, χτίζουν σπίτια, δημιουργούν ευρύτερους οικισμούς όπου ζουν πολλοί μαζί για την άμυνά τους. Όμως προέκυπτε κάθε φορά ένα νέο πρόβλημα που οφειλόταν στην έλλειψη πολιτικής οργάνωσης - αδικούσαν ο ένας τον άλλο και έτσι οι κοινωνίες διαλύονταν. Γίνεται φανερό ότι μόνη της η "έντεχνος σύν πυρί σοφία" ήταν απολύτως ανεπαρκής και "δωρο άδωρο" χωρίς την πολιτική τέχνη.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Σύμφωνα με τον Καλλικλή οι νόμοι καθορίζονται από τους πολλούς και αδύναμους με κριτήριο το συμφέρον τους. Υποστηρίζουν πως πυρήναε της αδικίας είναι η πλεονεξία, γι' αυτό και επιδιώκουν να έχουν όλοι ίσα μερίδια. Η απαίτηση για περισσότερα συνιστά αδικία και παρανομία. Τέλος υποστηρίζει πως το φυσικό δίκαιο είναι ανώτερο καθώς η ίδια η φύση προτάσσει το δίκαιο της πυγμής και αποδίδει τα περισσότερα στον δυνατότερο και καλύτερο.

Συμπερασματικά γίνεται φανερή η αντίθεση στις θέσεις που παρουσιάζει ο Πρωταγόρας και ο Πλάτωνας καθώς ο πρώτος υποστηρίζει το θετό δίκαιο και τη δυνατότητα καλλιέργειας της δικαιοσύνης, εξυπηρετώντας φυσικά και το επάγγελμά του, ενώ ο δεύτερος τίθεται υπέρ του φυσικού δικαίου υποστηρίζοντας την προτεραιότητα του δικαίου της πυγμής.

Γ2. Ο Άνυτος λοιπόν εξ αιτίας της κακής αγωγής-παιδείας του γιου του και της δικής του απερισκεψίας ακόμα και ύστερα από το θάνατο του έχει κακή φήμη. Ο Σωκράτης πάλι επειδή υπερηφανευόταν στο δικαστήριο, τράβηξε κατά πάνω του το φθόνο κι έκανε πιο πολύ τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Σ' εμένα όμως λοιπόν φαίνεται ότι έχει τύχει τη μοίρα που αγαπούν οι θεοί. Κατά τον Ξενοφώντα ο Σωκράτης επέδειξε ψυχική ρώμη γιατί αποφάσισε ότι γι' αυτόν ήταν καλύτερο να πεθάνει παρά να εξακολουθήσει να ζει ακόμα αντίθετα με τις αρχές που πρέσβευε. Ούτε και μπροστά στο θάνατο έδειξε δειλία, αλλά εύθυμα και τον δέχτηκε και πλήρωσε το χρέος του σ' αυτόν αποδεικνύοντας τη σοφία και τη γενναιότητά του. Σίγουρα πρόκειται για μια αξιέπαινη στάση που υποδηλώνει υψηλό αίσθημα ευθύνης και συνέπεια λόγων και έργων και συνιστά παράδειγμα προς μίμηση.

Γ3.α. ἡμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι· τῶν μὲν γάρ βίων τὰ χαλεπώτερα.

β. γνώθι

ζῇ

τεθνηκώς ἴσθι/τέθναθι

Γ4.α.

διὰ τὸ μεγαλύνειν: επιρρηματικός προσδιορισμός ως εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας

τοῦ ζῆν: έναρθρο απρέμφατο ως ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική συγκριτική στο κρεῖττον

τοῦ ἀνδρός: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική κτητική στο σοφίαν και γενναιότητα

ἀξιομακαριστότατον: κατηγορούμενο στο αντικείμενο ἄνδρα μέσω του νομίζω

β.

εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμώτερον τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκείνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

Πρόκειται για υποθετικό λόγο του πραγματικού καθώς η υπόθεση είναι εἰ +συνεγένετο(οριστική) και η απόδοση είναι νομίζω(οριστική)

Μετατροπή σε προσδοκώμενο: ἐάν/ ἄν/ ἦν δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμώτερον τινὶ Σωκράτους συγγένηται, ἐκείνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομιῶ.

Επιμέλεια απαντήσεων:

Μπέκου Νατάσα

Σκυριανού Μαίρη

Φιλόλογοι

Φροντιστήριο Μ.Ε «ΕΠΙΛΟΓΗ» - Καλαμάτα

<http://www.epil.gr>